

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Szabó Zoltán*
 Cím: *Móricz Zsigmond meghalt*
 Forrás: *Magyar Nemzet*

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Móricz Zsigmond

Idő

"1942"

Személy

Bp.

1942 X. 6.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Móricz Zsigmond meghalt

Móricz Zsigmond, a kitűnő magyar regényíró a szeptember 5-ére virradó éjszaka 2 órakor a Herczog-klinikán, több napig tartó betegség, illetve eszméletlenség után elhunyt. Valószínűleg hétfőn temetik.

*

Fáradt és kapkodó vagyok ahhoz, hogy arról beszéljek, ami életben maradt belőle: a műveiről. Kitudná már most fölmérni a kötetek e roppant gazdagságát? Ki tudna a méltatlan gyászolók közül az első pillanatban az örökségről beszélni? Az a perc, mikor egy halálhír sötét szárnyával megérinti az embert, még a kusznán kavargó emlékeké, a tétova lelkiismeretfurdalásoké. Mint a szélörvény faleveleket, az elszálló lélek össze-vissza gondolatokat és személyes emlékeket kavart fel. Erre az örvénylésre mindig nagy és szorongó figyelemmel szoktam ügyeini: a kiropogó lélek sodorja, veti fel a kavargó képeket, arról az időről, amelyet közöttünk, a még élők között töltött.

A „Kelet Népe” bódéját látom az augusztusi Nemzetközi Vásáron, ahol nap mint nap ott ült Móricz Zsigmond és könyveket árult. Illőnek gondoltam, hogy meglátogassam. Az arca nagyon fáradt volt, kissé szürkés s úgy látszott, nem igen figyel a dolgokra, arra, ami körülötte történik. Mire figyel? vajjon? Két hét előtt? Arcán csak nagynéha vonult át a tiszta öröme az a kedves mosolya, amellyel az embereket üdvö-

zölni szokta. Az elmúlt könyvnapon is látom, 1942 júniusában a Nemzeti előtt. A pultra könyvökkel s előtte egy csupa-jóindulat arcú öreg szegényember és kedves kis öregasszony. Ezekkel beszélget. „Zsiga bácsi, kérünk egy autogrammot!” — mondja az egyik és mosolyogva hozzátézi: „Hálából jók leszünk mindhalálgig”. Az író kedvesen elmosolyodott a szegényember bókjára. Talán, mert onnan jött a bók, ahonnan elsősorban várta... A Pannónia-kávéház vidékies termét látom, a kép 1939 teléről való. Írást akarok kérni tőle a *Szellemi Honvédelem* naptára számára. Nagyon melegen fogad, sokáig szorongatja a kezemet. Zavarba jövök, nem tudom mire vélni. Később megértem, nem személyemnek, a látogatónak szól az öröm, annak, hogy valaki meglátogatja. Összeszorul a szívem: Móricz Zsigmond örül annak, hogy valaki fölkeresi... Micsoda magány van emögött s micsoda ítéletrőlünk, akik körülötte élünk. „Örülök, hogy meglátogattál — mondja —, egy ideje úgy érzem, hogy nem törődik velem senki. Hetek telnek el anélkül, hogy valaki szükségét érezné, hogy fölkeressen. Ilyen öreg vagyok már?” — szomorkásan mosolyog. — „Meggzólalni se tudok már másutt, mint könyvben. A napilapok? Nem kellek nekik. Még külső munkatársnak se hívnak” — ő hallgat, én meg igazán restelnék, hogy szóljak. Kissé élénkebben folytatja: „Arra gondolok, hogy folyóiratot kell indítanom. Hogy megszólalhassak, időről időre.

Nézünk csak” — veszi elő jegyzeteit, ceruzáját. — „Mit gondolsz erről? Ki van értékesebb író a te nemzedékedből? — és jegyezd, jegyezd, jegyezd. Valami összemarkolja a torkomat: lapot akar alapítani, hogy legyen hol írnia. Mint egy kezdő költő, mint egy nyolcadikos diák. Abban az esztendőben volt hatvanéves és mögötte olyan művek, mint az *Erdély*, a *Boldog ember*, a *Barbárok*.

Ennek a pillanatnak a szorongását éreztem a torkom táján, mikor ma megtudtam, hogy meghalt. Mint olvasó gyászolom, s mint olvasó valami mulasztásnak érzem zavaró és kínzó tudatát.

Mikor egy nagy író távozik, olyavalaki távozik, akinek adósa vagyunk Mennyi örömet adott, mennyi izgalmat; mennyi betegnek enyhülést, mennyi felzúgott kedélynek megnyugvást! Mennyi alakot ébresztett mult és mai magyar világokból! S most már azt se tudjuk majd közölni vele, hogy halásak vagyunk ezért. Egyáltalában semmit se tudunk közölni vele. Meghalt, itthagytott a legnagyobb hágyatókkal, e roppant jótéteménnyel, amelyről tudjuk, hogy életében nem háláltuk meg, mi vér a vérből, magyarak, mi, akik kortársak és társadalom voltunk körülötte. Itthagytott a legvádolóbb pillanatban, amely három vagy négy esztendő zár le. Ez a három vagy négy esztendő számára azzal kezdődött, hogy nem tudott szóhoz jutni, s hogy magára hagylák. S azzal végződött, hogy újra fölfigyeltek rá,

de nem volt köszönet benne. Embert magatartásának hibáit és írásainak semmiképpen sem rosszindulatú levedéseit pécézték ki. Hol van ma már „magatartásának” súlya, fontossága? Annnyira sem érezzük, mint a tavalyi hó hidegét, de nagyon is tudjuk, hogy itt van velünk, az *Erdély* és a *Fáklya* és a *Légy jó mindhalálgig*. Az ő világa az volt, amely ezekben a könyvekben él. Ő is ezekben a könyvekben élt és nem a közéletben, hiszen a napilapok jórészenek még a címét és a pártállását se tudta. Művében élt és művében él tovább.

Ez a mű óriási. Közel hetven regény, novelláskötet, szindarab, még terjedelem szerint se tudjuk máshoz, mint Jókaihoz mérni, érték szerint pedig még ő hozzá sem. Korunk legnagyobb regényírója volt ő s talán általában a legnagyobb regényírónk. Olyan író volt, aki a valóságnak nem az égi mását akarta megírni, hanem magát a valóságot. A valóság móriczsigmondit másátt írta meg. S ahogy a távozó lélek személyes emlékeket vet fel az emberrel, felvet személyes emlékeket a művéről is. A lángban felizzó betűk élességével pöndörödnek elő Móricz Zsigmond könyveinek egyes oldalai, nem a legszebbek talán, nem is mindig a legjellemzőbbek. Csak azok, amelyek olvasás közben felugratták az embert az asztal mellől, mert úgy érezte, hogy most kissé meg kell pihenni s föl alá járva lelkesülni az éppen olvasott rész szépségein vagy erején.

Így emlékezik az ember néhány oldalra a szertelen erő *Sárarany*-ából, így a *Hét krajcár* tündéri bájta és szorongató szomorúságot, csengő kacagást

és kopogtató halált szűkszavuan emondó remekére, így Bethlen Gábor vad, magános férfitancára Lippa vára előtt, így Jó Péter bölcs és szerény szavaira, így Móricz uraira és parasztjaira, juhászaira és nagygazdáira, fejedelmeire és egészen egyszerű szegény embereire. Mindezek az emlékek életünk egy-egy szakaszához kapcsolódnak és tanúsítják, hogy Móricz Zsigmondnak része s igen nagy része volt a mi életünkben. Az Alföld felől jött „ficsós Tiszapartól” s 1913-ban így írt születéséről és önmagáról: „Születtem 1879-ben Csécsén, Szatmár megye egy parányi falujában, ahol a Tisza feláradt a tavaszi vírdagokkal a kert lábáig s a temető sírjait egyenként hordta el... voltam, ami vagyok, embrióban már kis komoly, szigorú, sovány, lusta, ábrándozó, terkvóvácsoló, túljó és hirtelen rossz ember...” Jellemzésére és sírírtaul Ady Endre hozzá címzett verses levelének két sora kínálkozik: „S ha a Lehetetlent nem tudtuk tebríni, — Volt egy szent szándékunk: gyönyörűket írni.”

Nem érzem helyénvalónak, hogy e lazán fűzött sorokat szabályszerű nekrológgá kerekítsem. Inkább afféle mikesi tudósítást szeretnék küldeni valakinek, aki talán él valahol s gondol a magyar irodalom örömeivel, bánataival, gyümölcseivel és szomorúságaival. Szűkszavú és egyszerű tudósítást, amelyen a halálhoz illik. Ilyesfélét: Ma a légi támadás éjszakáján elment közülünk Móricz Zsigmond is. Utolsó óráiról még csak keveset tudunk, teste sokat szenvedhetett, de lelke ezt már nem vette tudomásul, mert nem tért eszméletére. Az útonálló halál egyescsapásra terítette le és szomorúságba

döntött mindannyiunkat. Neki már semmit sem kell kívánnunk, mert teste s lelke is elnyerte a békét. Annál inkább kellene kívánnunk az ittmaradtoknak a józanságot és a szeretetet e nehéz napokban. Vele ismét árvábbak lettünk, Babits Mihály után most ő hagyott el bennünket. Két halottunk egyikének a hívei fájdalmas módon többnyire nem voltak hívei a másiknak is. Ám ezek a dolgok is elmúlnak, mint az élet s nincs messze az idő, mikor e két név együtt fog élni

a szívekben, ahogy műveik egymás közelében sorakoznak a könyvespolcokon.

Szabó Zoltán